

יש באיסור ובהתר בכל אחד כדי לחמץ – ע' להלן סה.

5. פת שנאפתה בתנור שהוסק בעצי אשרה, הרי יש בפת גורם איסור וגורם התר [בתנור חדש – אפילו ציננוהו קודם האפיה, שהרי התנור עצמו צורף ע"י גורם איסור. ובתנור ישן – רק אם נאפה בגרימת אותו היסק ללא ציננון].

[ולדעת האוסר, אם נתערבה הפת באחרות, לת"ק כולן אסורות, ולר' אליעזר יוליך הנאה (רש"י: דמי עצים. תוס': הנאת פת) לים המלח. ופסקו בשם זעירי הלכה כמותו (וכ"כ התוס' סה. ד"ה טעמא)].

א. לכתחילה לדברי הכל לא יאפה בו עד שיוצן. ואולם בתנור חדש אין לאסור לאפות בו לעולם למ"ד זוז"ג מותר, שהרי זה כמצב של 'דיעבד' (עפ"י תוס' ורא"ש פסחים כו:).

ב. יש סוברים [דלא כר"ן, שו"ע יו"ד קמב] שאף למ"ד זה וזה גורם מותר, אם אפה הפת בעצי אשרה קודם שהתנור צונן – הפת אסורה, כי בע"ז [שלא כבערלה וכד'] האפר והגחלים עצמם אסורים, והוא הדין לחומו של התנור, והרי יש שבה אפר וחום התנור בפת (ע' טור קמב בשם הרמ"ה, וש"ך סק"א).

ויש מחמירים להלכה באיסור ע"ז לאסור אף בחדש משום 'זה וזה גורם', כמובא לעיל. ויש מי שכתב להצריך נתיצה מטעם מצות ביעור עכו"ם, גם אם הפת מותרת בדיעבד (ע' אבני נזר או"ה שס).

פרטי דינים נוספים בענין 'זה וזה גורם' – ע' בפסחים כו-כו.

דף מט

פא. א. בגד שארגוהו בכרכר – כלי עץ שהשתמשו בו לשיבוט והפרדת חוטי השתי המתוחים על הגול. ערש"י שבת עה: ור"ה שם עו. ירושלמי ספ"ד דשקלים) של אשרה, מה דינו?

ב. חבית יין נסך שנתערבה בחביות התר – מה דינה?

א. כרכר שנלקח מאשרה – אסור בהנאה. ארג בו את הבגד – הבגד אסור בהנאה.

איסור הבגד – מן התורה (ע' תבואות שור י סק"ה בשם רוב הפוסקים). וי"א מדרבנן (ער"ן). יש מי שצדד לחדש שאיסור הבגד שנוי במחלוקת התנאים האם 'יש שבה עצים בפת' אם לאו (שפת אמת פסחים כו: 'לולא דברי התוס').

נתערב הבגד באחרים (ואחרים באחרים) – כולם אסורים בהנאה. רבי אליעזר אומר: יוליך הנאה לים המלח. ואמרו בשם זעירי הלכה כרבי אליעזר.

ב. חבית יין נסך שנתערבה בחביות התר; אמר רב אדא בר אהבה: החביות כולן אסורות [אפילו לר' אליעזר שהקל בפת שנאפתה באיסור, שנתערבה באחרות – ששם אין האיסור בעין]. רב חסדא אמר: כולן מותרות על ידי הולכת דמי החבית האסורה לים המלח, כרבי אליעזר. וכן הוא הורה למעשה.

ואף לדעה ראשונה, יכול למכור כל חביותיו לנכרי ויפחית דמי חבית אחת, שאז אינו נהנה כלל מן האיסור – כדברי רשב"ג (להלן עד). לא נחלקו אלא בבא ליהנות מכל אחת בפני עצמה.

יש סוברים (עפ"י הסוגיא דלקמן עד. ע"ש ברש"י ותוס'; רבנו ירוחם יז, א; ש"ך קי סק"ד) שזה שאמרו

אפילו באלף לא בטל היינו רק בדבר חשוב כגון חבית או בגד, אבל דבר שאינו חשוב, בטל כשאר איסורים. ויש חולקים וסוברים שמשום חומר ע"ז אין לה ביטול אפילו באלף (ערמב"ן ריטב"א ור"ן; תוס' זבחים עג:).

פב. מהם חילוקי דיני ביטול באשרה?

נכרי שקירסם את האשרה (= נטל קסמין יבשים לצורכו) או זרדה (זרדים לחים שבה), או נטל ממנה מקל או שריט או אפילו עלה – הרי זו בטלה. וכן שיפה שלא לצרכה – מותרת. שיפה לצרכה – אסורה. והשפיים – נחלקו רב הונא וחייא בר רב בדינם. ובברייתא תניא כדעת המתיר. נשתברה מאליה – צריך לבטל כל שבריה. ישנה דעה שהשברים מותרים (ע' לעיל מא). ויש מחלקים בין שברים שנתפזרו למקומות שונים ובין שברים המקובצים יחדו, שעדיין עובדים להם ואין כאן ביטול (עתוס'). שברי שברים; לפי לשון אחת, נחלקו בדבר רב ושמואל. וללשון אחרת – לדעת שניהם מותרים. [ומחלוקתם בעכו"ם המורכבת מחוליות שנתפרקה, והדיוט יכול להחזירה, האם בטלה בכך אם לאו].

פרק רביעי; דפים מט – נ

פג. א. איזהו מרקוליס?

ב. אבנים הנמצאות ליד מרקוליס – האם הן מותרות בהנאה?

א. המרקוליס הוא כינוי (של גנאי. עתוס') של אליל מסוים. עבודתו היתה על ידי זריקת אבנים מולו. תחילת בנייתו בשלש אבנים, אחת מכאן ואחת מכאן על גביהן [ואלו הן 'אבני בית קוליס'], ואח"כ מוסיפים עובדיו אבנים בצדו. [אותן אבנים אעפ"י שמובאין כתקרובת, הריהן מתוספין על העכו"ם ונעשים חלק ממנה, כדלהלן נא].

ב. אבנים שידוע שנפלו מהמרקוליס – אסורות לדברי הכל. אין ידוע שנפלו ממנה – נחלקו תנאים, וכדלהלן; – לפרוש רש"י, מסקנת הסוגיא היא שאם נמצאו בתוך ד' אמות למרקוליס ואין שם דבר גבוה מפסיק – אסורות לדברי הכל [ואפילו אבן אחת. כ"כ התוס' בשיטת רש"י]. נמצאו מרוחקות יותר מד' אמות, או אף בתוך ד"א אלא שיש דבר המפסיק, שודאי לא נפלו מן המרקוליס; לחכמים – מותרות. ולר' ישמעאל – שתיים מותרות שלש אסורות, שדרכן לעשות מרקוליס קטן בצד מרקוליס גדול. ואפילו הן מונחות זו בצד זו ולא אחת ע"ג שתיים.

לפרוש התוס', במרוחקות עד ד' אמות ונראות עמה, כלומר שנראה שנפלו משם – אסורות [ואפילו אבן אחת]. אין נראות עמה – לדברי חכמים מותרות, ולר' ישמעאל שתי אבנים אסורות כי עושים מרקוליס קטן בצד גדול, אבל אבן אחת מותרת, שאין עושים מרקוליס אבן אחת. ואם היה גובה בינן לבין המרקוליס, סובר רבי ישמעאל ששתיים מותרות ושלש אסורות, שעושין מרקוליס של שלש בצד הגדול על אף ההפסק שביניהם. נמצאו חוץ לד' אמות, אפילו שלש מותרות לדברי הכל.